

Měřínský, Zdeněk

K životnímu výročí prof. PhDr. Vladimíra Podborského, DrSc.

Studia archaeologica Brunensia. 2013, vol. 18, iss. 1, pp. [5]-11

ISSN 1805-918X (print); ISSN 2336-4505 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/129078>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZDENĚK MĚŘÍNSKÝ

**K ŽIVOTNÍMU VÝROČÍ PROF. PhDr. VLADIMÍRA
PODBORSKÉHO, DrSc.**

Čas pádí neuvěřitelnou rychlostí, připadá mi to jako včera, kdy jsme oslavili sedmdesátku prof. PhDr. Vladimíra Podborského, DrSc.¹ Dnes se nechce ani věřit, že jubilant dosáhl v plné duševní i fyzické svěžesti osmdesátky, a to v plném pracovním nasazení vědeckém i pedagogickém. Životní cesta Vladimíra Podborského započala 10. září 1932 v Malhostovicích – v osadě ležící v malebné krajině nedaleko od Tišnova a s dávnou historií sahající až daleko do pravěku. Právě okolí rodné vsi s řadou archeologických nálezů formovalo již v době školní docházky jeho zájem o archeologii a historii, který dále rozvíjel při studiu na reálném gymnáziu v Tišnově. Na něm také v roce 1951 maturoval a zapsal se ke studiu prehistorie a historie na Filosofické fakultě brněnské univerzity. Fakultu navštěvoval v letech 1951–1956 a studium ukončil diplomovou prací z oboru prehistorie u profesorů E. Šimka a F. Kalouska. Ještě v posledním roce studia nastoupil na tehdejší Katedru prehistorie FF Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně jako asistent s polovičním úvazkem, této instituci zůstal věrný po celý život a působí zde dodnes. Podotýkám, že k dějinám rodné obce se vrátil koncem devadesátých let, kdy spolu se starostou obce P. Grünwaldem redigoval publikaci „Kronika Malhostovice-Nuzířov. Od nejdávnější minulosti po současnost“ (Tišnov 2001) a zpracoval do ní pravěké nálezy z katastrů obou obcí. Také je editorem sborníku k místnímu raně středověkému kostelu „Sv. Kliment u Lipůvky. Významná památka z počátků našich dějin“ (spolu s F. Odehnalem, Brno 1996).

Již na počátku své vědecké i pedagogické kariéry se V. Podborský zaměřil na pravěk střední Evropy v širokém kontextu vzájemných vztahů a působení. V centru jeho pozornosti se nacházelo hlavně období neolitu, doba bronzová a halštatská, ale stranou nezůstaly ani metodologické otázky studia pravěku a archeoreligionistika, tedy studium věrských představ a náboženských praktik pra-

¹ Měřinský, Z. 2004: K jubileu prof. PhDr. Vladimíra Podborského, DrSc. In: Kazdová, E. – Měřinský, Z. – Šabatová, K. (eds.), K počtě Vladimíru Podborskému. Přátelé a žáci k sedmdesátému narozeninám. Brno, 13–23.

věkého člověka. K tomu potom přistoupil i zájem o dějiny archeologie. Právě to byly i okruhy jeho pedagogických aktivit v rámci přednášek a seminářů, do nichž zasvěcoval po několik desetiletí a v řadě oblastí dodnes nové adepty archeologie. Musíme zdůraznit, že si také systematicky vychovával v rámci pedagogické činnosti své následovníky. Ovlivnil několik generací studentů archeologie a získal je celoživotně pro bádání v oblasti neolitu a eneolitu včetně tehdy „v pravěku se nacházejících“ nových matematických a statistických metod, spolupráce s geofyzikou i dalšími nově konstituujícími se mezními disciplinami, jako byla např. petroarcheologie. Kolem něj se počala vytvářet doslova škola mladých následovníků. Asi právě široký rozhled a záběr jubilatův představoval příklad pro některé mladé adepty oboru, aby se neupínali pouze na úzce vymezenou problematiku určité časové periody pravěku, protohistorického období či raného a vrcholného středověku, ale aby měli „všeobecné archeologické vzdělání“ a občas zabrousili někam jinam do „badatelského neznáma“. To představuje nutnost hlavně pro práci v regionálních archeologických institucích i v těch, které se věnují archeologické památkové péči a záchraně národního kulturního dědictví.

V. Podborský však nepředstavuje jen typ teoretického badatele, ale provedl také řadu terénních archeologických výzkumů. Jmenujme například mohylník středodunajské mohylové kultury v Boroticích, jehož výzkum i publikaci dokončil S. Stuchlík, dále únětické pohřebiště v poloze Těšetice-Vinohrady (obě okr. Znojmo), halštatské lokality Plaveč (okr. Znojmo), Modřice u Brna a již jednou jmenované Těšetice-Vinohrady. Právě Znojemsku a Těšeticím zůstal ve své archeologické praxi věrný dodnes a roku 1999 se stal také jejich čestným občanem. Široký archeologický záběr jubilatův dokládá ale také výzkum časně slovanského žárového pohřebiště ve Staré Břeclavi, jednoho z největších u nás prozkoumaných, jež také pohoťově publikoval (Staroslovanské žárové pohřebiště ve Staré Břeclavi, SPFFBU E 6, 1961, 61–82). Životním osudem se mu však stala polykulturní lokalita „Sutny“ v Těšeticích-Kyjovicích. Tam provedl roku 1964 zjišťovací výzkum a ten potom od roku 1967 přerostl v systematický školní výzkum trvající dodnes. Právě od posledně jmenovaného roku se za jeho vedení a nezměrného organizačního úsilí rozběhl jeden z největších systematických výzkumů na území bývalého Československa a první komplexní odkryv neolitického rondelu v celé střední Evropě. Zde byla také aplikována – u nás mnohdy poprvé – řada nových metod, jmenujme alespoň výše zmiňované počátky geofyzikální prospekce nebo leteckého snímkování, vznik nové mezní disciplíny – petroarcheologie studující kamenné artefakty nebo využití matematicko-statistických metod při zpracování archeologického materiálu. Především zde ale byly vzhledem k objevu kruhového příkopu kultury s moravskou malovanou keramikou a jeho systematickému odkryvu položeny základy pro rozvoj tzv. „rondelové archeologie“ ve střední Evropě vůbec. V tomto tvůrčím období na konci šedesátých a počátku sedmdesátých let minulého století také V. Podborský soustředil kolem sebe celý tým spolupracovníků (P. Košťurík, E. Kazdová, Z. Weber, M. Bálek), a to i z řad studentů, podílejících se na komplexním zpracování celého výzkumu. Výsledkem byla nejen publikace „Numerický kód moravské malované keramiky“ (spolu s E.

Kazdovou, P. Košťuríkem a Z. Weberem, Brno 1977), ale také řada diplomových prací posluchačů archeologie.

To byla ona „zlatá šedesátá“ léta, doba vlády Antonína Novotného, „Karla IV. českého komunismu“, kdy se rýsovaly v mnohem svobodnějším a liberálním prostředí perspektivy odborného růstu pro nastupující generaci vědeckých pracovníků, života vysokých škol i v rámci kultury obecně. Již roku 1963 získal jubilant po obhajobě kandidátské dizertace „Jihomoravská halštatská sídliště I–II“ (publikovaná v SPFFBU E 15, 1970, 7–102; E 17, 1972, 5–54) vědeckou hodnost CSc. V roce 1968 se na FF tehdejší UJEP v Brně habilitoval spisem „Morava v pozdní době bronzové I–II“, Brno 1967 (publikováno jako Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit, Brno 1970) a byl jmenován docentem pravěké archeologie. Obě tyto práce patří k základům moravské pravěké archeologie dodnes.

Příznivější společenská atmosféra skončila vstupem vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a následnou normalizací počátku let sedmdesátých. Přes rozsáhlou pedagogickou, vědeckou i vědecko-organizační činnost odrážející se ve velmi bohaté bibliografii jeho publikovaných prací zabrzdlilo slibně nastoupenou vědeckou a pedagogickou dráhu V. Podborského dusné politické prostředí sedmdesátých a osmdesátých let. Na druhé straně měl jubilant přece jen trochu štěstí, že na rozdíl od řady dalších badatelů mohl dále přenášet, publikovat a organizovat budování i rozvoj univerzitní výzkumné základny v Těšeticích-Kyjovicích, jež se mu stala oázou klidu k bádání i útočištěm před nepřízní doby. Mnohdy k tomu bylo potřeba mnoho trpělivosti a diplomatického umu, což konec konců platí i v případě dalšího školního výzkumu a stanice na Pohansku u Břeclavi, vedenými tehdy doc. PhDr. Bořivojem Dostálem, CSc., jenž se nacházel v podobné situaci.

Teprve po listopadovém převratu mohl být V. Podborský v roce 1990 jmenován profesorem pravěké archeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, která se vrátila ke svému původnímu názvu. Po předložení a následně obhajobě práce o rondelu lidu s moravskou malovanou keramikou v Těšeticích-Kyjovicích, prezentované v širokém evropském kontextu, jež vyšla knižně již v roce 1988 (Těšetice-Kyjovice 4. Rondel osady lidu s moravskou malovanou keramikou, Brno 1988), obdržel roku 1991 vědeckou hodnost doktor historických věd (DrSc.). Tato publikace následovala po dvou předcházejících jím napsaných svazcích „těšeticke řady“, kterou jubilant založil (Těšetice-Kyjovice 2. Figurální plastika lidu s moravskou malovanou keramikou, Brno 1985 a spolu s A. Lorencovou a J. Benešem vydané Těšetice-Kyjovice 3. Únětické pohřebiště v Těšeticích-Vinohradech, Brno 1987). Výše již bylo zmíněno kolektivní dílo „Numerický kód moravské malované keramiky“, které výrazně ovlivnilo a dodnes ovlivňuje bádání o kultuře s moravskou malovanou keramikou. Mikroregionu kolem Těšetic-Kyjovic se týkala i další práce „Die Hallstattssiedlung in Těšetice“ (FAP 9, Praha 1965). Znojemsku pak věnoval spolu s V. Vildomcem knihu „Pravěk Znojemska“ (Brno 1972), která v rámci Moravy a Slezska představovala první moderně pojatou vzorovou regionální syntézu pravěkého až raně středověkého

období. Nejnověji jubilant redigoval sborníky „50 let archeologických výzkumů Masarykovy univerzity na Znojemsku“ (Brno 2001) a „Pravěk mikroregionu potoka Těšetičky/Únanovky“ (Brno 2005). K tématu „rondelové“ archeologie se vrátil v rozsáhlém, jím editovaném sborníku „Pravěká sociokulturní architektura na Moravě“ (Brno 1999). Tato publikace byla zároveň výstupem grantového projektu GA ČR z let 1995–1997.

Celkem publikoval V. Podborský i ve spolupráci s dalšími badateli více než sto padesát odborných studií, bezmála stovku recenzí, více než stovku zpráv, personálií a krátkých sdělení i přes třicet populárně-vědeckých statí. Je autorem celkem devíti monografií, spoluautorem dalších deseti a editorem i spoluautorem pěti reprezentačních sborníků. I když zde nelze všechny tyto práce vyjmenovávat², musíme se zmínit o nejdůležitějších publikacích, podstatně posunujících úroveň našich znalostí o různých oblastech pravěkého a raně dějinného vývoje. Kromě výše uvedených jsou to spolu s J. Nekvasilem vydané „Die Bronzegefäße aus Mähren“ (Prähistorische Bronzefunde II/13, Stuttgart 1991), nesmíme opomenout ani jeho skripta FF UJEP v Brně „Dějiny pravěku I–II“ (Brno ¹1979, ²1981, ³1989) a učebnici FF MU v Brně „Dějiny pravěku a rané doby dějinné“ (Brno ¹1997, ²1999, ³2001, ⁴2006). Jak vyplývá z citace, obě tato díla vyšla ve více vydáních a studovali či stále z nich studují nejen brněnští posluchači archeologie, ale i z dalších vysokých škol včetně posluchačů historie a dalších příbuzných oborů. Zájem jubilatův o religionistiku vyústil v napsání populární publikace „Náboženství našich prapředků“ (Brno 1994) a následné monumentální práce „Náboženství pravěkých Evropanů“ (Brno 2006).

V. Podborský se také výrazně zasloužil o publikaci dvou – v rámci středoevropského neolitu bezesporu klíčových – pohřebišť prozkoumaných v letech 1975–1982 V. Ondrušem († 14. 5. 2000) ve Vedrovicích na Moravskokrumlovsku. Jím editovaná sborníková monografie „Dvě pohřebišť neolitických zemědělců s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě“ (Brno 2002) představovala opět výstup dalšího projektu GA ČR, řešeného v letech 2000–2001. Jedním z vrcholů vědecké a editorské činnosti jubilanta však bezesporu byly „Pravěké dějiny Moravy“ (Brno 1993), na nichž se výrazně podílel nejen redakčně a stanovením celé koncepce knihy, ale i autorsky. Toto dílo představuje druhou a prozatím také poslední syntézu moravského pravěku a rané doby dějinné (po spisu I. L. Červinky, Morava za pravěku, Brno 1902), shrnující současný stav bádání. Byla oceněna jako nejlepší kniha roku 1993 v oblasti společenských věd, v roce 1994 obdržela Cenu Josefa Hlávky Nadace Českého literárního fondu.

Zmiňovali jsme již výše skripta a učebnice V. Podborského o dějinách pravěku a rané doby dějinné, které nás přivádějí k jubilantově bohaté činnosti pedagogické. Obsáhl v ní široké spektrum témat od základních obecných kurzů, seminářů a proseminářů k dějinám pravěku, které dlouhodobě také přednášel pro historiky,

² Palátová, H. – Švecová, R. 2004: Bibliografie prací prof. PhDr. Vladimíra Podborského, DrSc. (do roku 2002). In: Kazdová, E. – Měřinský, Z. – Šabatová, K. (eds.), K počtě Vladimíru Podborskému. Přátelé a žáci k sedmdesátým narozeninám. Brno, 25–34; dále dodatek za léta 2003–2012 v tomto svazku.

výkladů o neolitu, eneolitu, době bronzové a halštatské na území bývalého Československa i v rámci vývoje evropského, až po terénní teorii a praxi, laboratorní praktikum, metodologii pravěku a náboženství pravěké Evropy, jež si zapisují i religionisté. Výrazně se též podílel na výchově desítek absolventů oboru prehistorie a archeologie i dvanácti doktorandů, z nichž řada působí nejen na Moravě, v Čechách, na Slovensku, ale i v dalších zemích celého světa. Po prof. PhDr. B. Dostálovi, DrSc. († 18. 8. 1994) se stal v letech 1994–1998 druhým vedoucím obnoveného a nově v roce 1989 zformovaného pracoviště – Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně, jemuž vtiskl novou koncepci dlouhodobých studijních programů a výrazně se podílel na jeho odborné profilaci. Z toho těží pracoviště dodnes a jeho zásluhou zde též dodnes přednáší řada učitelů z různých archeologických pracovišť a institucí celé České republiky a Slovenské republiky.

Jubilant absolvoval také řadu studijních pobytů a pozvání k přednáškám v zahraničí, byl hostujícím profesorem na řadě zahraničních i českých univerzit. Vyučuje či vyučoval též na Slezské univerzitě v Opavě a Západočeské univerzitě v Plzni. Dlouhodobě byl či dosud je předsedou komise pro státní zkoušky z oboru archeologie, muzeologie, vědeckých a redakčních rad, různých komisí a dalších grémií. Za svoji významnou celoživotní činnost obdržel v roce 2000 Medaili Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR I. stupně za dlouhodobou významnou vědeckou, pedagogickou a organizační práci na FF MU v Brně a v roce 2007 zlatou medaili MU jako výraz ocenění mimořádných zásluh o rozvoj vědy a univerzity. Musíme zdůraznit také jeho podíl na vědecko-organizační práci v rámci celého oboru i širším měřítku společenských věd a kulturně-politickém. Především zastával v letech 1990–1994 funkci proděkana FF MU v Brně pro vědecko-výzkumnou činnost a zahraniční styky a v letech 1990–1998 byl členem vědecko-výzkumné komise a komise pro zahraniční styky MU v Brně.

V. Podborský má v současnosti k tisku připraveny přehledné „Dějiny moravské archeologie“, kterým předcházely rozsáhlé přípravné monografie o I. L. Červinkovi a o F. a V. Vildomcových. Na závěr musíme zdůraznit, že jednou z charakterových vlastností prof. PhDr. Vladimíra Podborského, DrSc., je jeho vrozená skromnost, svědomitost a pracovitost, které bezesporu přispěly k vykonanému rozsáhlému dílu na poli archeologie. Nesmíme opomenout ani jeho životní zájem o operní umění i znalosti v této oblasti.

Do dalších let mu přejeme splnění všech jeho plánů a tužeb, pevné zdraví, neutučající elán a těšíme se na jeho další práce obohacující naše poznatky na poli moravskoslezské archeologie.

Tabula gratulatoria

- PhDr. Bartík Juraj, Ph.D.
 PhDr. Bartošková Andrea, CSc.
 prof. PhDr. Bátora Jozef, DrSc.
 PhDr. Belcredi Ludvík
 Dr. Benkovsky-Pivovarová Zoja
 dr. hab. Blajer Wojciech
 prof. Bujna Josef, CSc.
 Čáp Pavel
 PhDr. Čižmářová Jana
 PhDr. Čtverák Vladimír
 RNDr. Dočkalová Marta, Ph.D.
 PhDr. Dohnal Vít, CSc.
 PhDr. Doležel Jiří
 Mgr. Dresler Petr, Ph.D.
 doc. PhDr. Droberjar Eduard, Ph.D.
 Mgr. Drobný Tomáš
 Mgr. Fantová Jana
 Mgr. Fojtík Pavel
 PhDr. Frolíková Drahomíra, Ph.D.
 doc. PhDr. Galuška Luděk, CSc.
 prof. dr. hab. Gediga Bogusław
 PhDr. Geisler Martin
 PhDr. Geislerová Kateřina
 Mgr. Goláňová Petra, Ph.D.
 PhDr. Goš Vladimír, CSc.
 prof. Hečková Janka, CSc.
 PhDr. Holodňák Petr
 Horálková-Ender Pavla, Ph.D.
 PhDr. Humpolová Alena
 prof. PhDr. Charvát Petr, DrSc.
 doc. PhDr. Janák Vratislav, CSc.
 PhDr. Jelínková Dagmar, CSc.
 doc. PhDr. Jiráň Luboš, CSc.
 Mgr. Kalábek Marek
 Mgr. Kalábková Pavlína, Ph.D.
 † PhDr. Kalferst Jiří
 Mgr. et Mgr. Kaňáková Hladíková
 Ludmila, Ph.D.
 PhDr. Kavánová Blanka, CSc.
 doc. PhDr. Klanica Zdeněk, DrSc.
- PhDr. Klanicová Evženie
 Klanicová Helena
 Mgr. Klanicová Soňa
 prof. PhDr. Klápště Jan, CSc.
 Mgr. Komoróczy Balázs, Ph.D.
 doc. PhDr. Kouřil Pavel, CSc.
 PhDr. Kouřilová Dana
 doc. PhDr. Kovárník Jaromír, CSc.
 prof. PhDr. Krekovič Eduard, CSc.
 Univ.-Ass. Dr. Krenn-Leeb Alexandra
 Mgr. Krušinová Lenka
 PhDr. Kuzma Ivan
 Mgr. Květina Petr, Ph.D.
 PhDr. Langová Jana, RNDr.
 PhDr. Loskotová Irena, Ph.D.
 Mačala Pavol
 PhDr. Mačalová Hana
 prof. Mgr. Macháček Jiří, Ph.D.
 Mgr. Mateciucová Inna, Ph.D.
 Mgr. Mazáčková Jana, Ph.D.
 PhDr. Měchurová Zdena, CSc.
 Merta David
 PhDr. Merta Jiří
 PhDr. Michna Pavel
 PhDr. Miroššayová Elena, CSc.
 PhDr. Motyková Karla, DrSc.
 PhDr. Moucha Václav, CSc.
 prof. PhDr. Neustupný Evžen, CSc.
 prof. PhDr. Novotná Mária, DrSc.
 Mgr. Palátová Hana
 PhDr. Pavelčík Jiří, CSc.
 prof. PhDr. Pavlů Ivan, CSc.
 PhDr. Peška Jaroslav, Ph.D.
 PhDr. Pieta Karol, DrSc.
 doc. PhDr. Popelka Miroslav, CSc.
 PhDr. Procházka Rudolf, CSc.
 Mgr. Sedláček Radko
 PhDr. Sedláčková Hedvika, CSc.
 PhDr. Ing. Smejtek Lubor
 PhDr. Smrž Zdeněk

PhDr. Souchopová Věra
PhDr. Stegmann-Rajtár Susanne, CSc.
PhDr. Stránská Radmila
PhDr. Studeníková Etela
PhDr. Šmíd Miroslav
prof. PhDr. Svoboda Jiří, DrSc.
Ševčík Stanislav
PhDr. Ševčíková Doubravka
Mgr. Šmejda Ladislav, Ph.D.
PhDr. Štrof Antonín
doc. PhDr. Tejral Jaroslav, DrSc.
Univ.-Prof. Dr. Trnka Gerhard
PhDr. Tymonová Markéta, Ph.D.
Mgr. Ungerman Šimon, Ph.D.

† doc. PhDr. Valoch Karel, DrSc.
Mgr. Vachůt Petr
Mgr. Vachůtová Dagmar, Ph.D.
PhDr. Veliačik Ladislav, DrSc.
doc. PhDr. Velímský Tomáš, CSc.
doc. PhDr. Venc Slavomil, DrSc.
PhDr. Venclová Natálie, DrSc.
prof. PhDr. Vladár Josef, DrSc.
PhDr. Vokolek Vít
Dr. Phil. Wilding Maximilian
Mgr. Zachar Tomáš
PhDr. Zápotocká Marie, CSc.
PhDr. Zápotocký Milan, CSc.

